

Empreses i Drets Humans, panorama general de la normativa

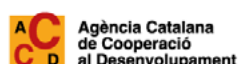
Publicat per:

Col·labora:

Amb el suport de:

A photograph of a person's hand holding a black watering can, pouring water into a garden bed. The garden bed contains several tall, green iris plants. In the background, there is a white building with a dark roof and a person standing near a doorway. The scene is outdoors with trees and hills in the distance.

Editat i publicat per:

Reds – Red de solidaridad para la transformación social

Recerca a càrrec de:

Carmen Montero Ferrer, Professora de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la Universitat de Santiago de Compostella

Disseny gràfic:

Ximena Chapero
www.ximenachapero.com

Correcció d'estil i traducció:

Carme Giménez Capdevila,
L'Apòstrof, SCCL

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de Reds i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'ACCD ni de la Generalitat de Catalunya.

Es permet lliurement copiar, distribuir i comunicar públicament aquesta obra sempre que se'n reconegui l'autoria i no s'utilitzi per a fins comercials. No es pot alterar, transformar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra sense els crèdits deguts.

Barcelona, abril de 2024

ÍNDEX

Introducció **4**

Empreses, Drets Humans i medi ambient **7**

Vulneració del dret a la vida, incloent-hi els drets ambientals 8

Vulneració del dret a gaudir d'unes condicions de treball dignes 9

Vulneració del dret a la no-discriminació 10

Vulneració del dret a un remei efectiu 10

Marc jurídic sobre les obligacions de les empreses en matèria de Drets Humans **13**

Àmbit internacional 14

Àmbit europeu 22

Àmbit estatal 28

Àmbit català 29

Quadre recopilatori d'instruments normatius **31**

Introducció

El 24 d'abril de 2013, es va esfondrar l'edifici Rana Plaza a Savar, un districte de Dacca, capital de Bangladesh; va causar la mort de 1.134 persones i en va deixar més de 2.000 de ferides. L'edifici de vuit plantes albergava diferents fàbriques de roba proveïdores de multinacionals de la moda com Inditex, Primark, Mango i Benetton, entre d'altres, i empreses de distribució com El Corte Inglés. Les treballadores van informar sobre esquerdes estructurals a l'edifici dies abans de la catàstrofe. No obstant això, van ser obligades a continuar treballant perquè les fàbriques de confecció es van negar a perdre un dia més de producció.

Tot i que en el moment de produir-se l'ensulsiada ja existien els Principis Rectors de Nacions Unides, aquests no van tenir la força suficient per frenar la impunitat de la qual gaudeixen les empreses multinacionals quan vulneren els Drets Humans (d'ara endavant, DH).

Aquesta catàstrofe, com altres, posen sobre la taula la urgència d'establir límits a les multinacionals perquè estiguin obligades a respectar els DH, laborals i ambientals, tant en la seva pròpia activitat com en la seva cadena de valor. **Aquests límits només seran possibles a través de la regulació de les seves accions amb normativa vinculant que, entre altres elements, garanteixi l'accés a la justícia de les víctimes, en casos com els ocorreguts a Bangladesh o a l'Equador.**

Hi ha una asimetria normativa en matèria d'empreses multinacionals i DH. Aquestes grans empreses poden denunciar internacionalment els Estats quan aquests posen límits a les seves actuacions en casos de greus afectacions als DH en els seus respectius territoris; això no obstant, les organitzacions d'afectats, moviments ambientalistes o de DH, o, fins i tot, els Estats afectats no les poden denunciar perquè no hi ha lleis internacionals que ho facilitin.

El propòsit del present dossier és, d'una banda, presentar un panorama general del marc jurídic sobre les obligacions de les empreses en matèria de DH a escala internacional, regional, europea, estatal i catalana. De l'altra, pretenem que serveixi com a eina perquè, des dels governs locals i la ciutadania en general, continuem pressionant els representants polítics que, en altres instàncies, tenen el poder de decidir lleis vinculants que garanteixin el respecte a la dignitat humana, al medi ambient i al bé comú per sobre dels guanys de les grans corporacions.

Igualment, amb aquest senzill document, s'espera sensibilitzar agents econòmics perquè s'informin dels diferents processos i recomanacions de l'actual normativa, sobretot *soft law*¹, de manera que reconeixin que l'opció sincera i coherent pels DH no és incompatible amb els seus objectius empresarials. Al contrari, les petites i mitjanes empreses es poden convertir en fars que assenyalin a grans corporacions que treballar respectant els límits essencials per a la convivència social genera beneficis tant econòmics com socials, en la línia del “bon viure”².

El 2008, el Consell de Drets Humans va renovar el mandat del Representant Especial de DH i les empreses transnacionals i altres empreses mitjançant la Resolució [A/HRC/RES/8/7](#). El resultat d'aquest mandat va ser l'elaboració dels [Principis Rectors sobre les empreses i els Drets Humans de les Nacions Unides](#), aprovats el 2011.

Aquests principis reafirmen el deure dels Estats de protegir, respectar i complir **els DH i estableix la responsabilitat corporativa de no vulnerar-los**, per la qual cosa la implementació de la deguda diligència en aquesta matèria és un requisit fonamental perquè les empreses compleixin amb aquesta responsabilitat.

Fruit d'aquest debat, i gràcies a la iniciativa de l'Equador i Sud-àfrica, es va aprovar la Resolució 26/9 el juny de 2014 amb la finalitat d'elaborar un instrument internacional legalment vinculant per a les empreses transnacionals en matèria de DH.

Aquest 2024 es compleixen 10 anys d'aquesta resolució, ocasió que hem aprofitat per publicar aquest document. Volem evidenciar que, malgrat l'immens treball i la pressió de la societat civil organitzada, encara hi ha grans resistències de l'àmbit polític, per no parlar del lobby de les corporacions, per evitar una normativa vinculant que els obligui a respectar les línies bàsiques de respecte a la dignitat humana, i a prioritzar la vida i la naturalesa per sobre dels beneficis econòmics. **Els guanys, al final de tot, aniran a parar a les mans d'uns grups molt reduïts, mentre que els costos van en detriment d'una gran majoria social.**

De moment, la deguda diligència és l'instrument més àmpliament promogut, tal com veurem al llarg d'aquestes pàgines, **davant l'absència de mecanismes jurídicament vinculants**, que impedeix responsabilitzar les empreses, especialment les grans corporacions o multinacionals, per la comissió de violacions als DH i danys al medi ambient.

1 Actes normatius que no posseeixen formalment un caràcter obligatori, però que conformen un compromís al qual s'haurien d'ajustar les conductes dels actors als quals van dirigits. Les disposicions de *soft law* estableixen codis o patrons de conducta a complir, tot i que no són vinculants jurídicament.

2 Concepte utilitzat per les comunitats ancestrals d'Amèrica del Sud que prové del terme quítxua *sumak kawsay*, que significa: vida en plenitud que comprèn l'harmonia interna de les persones (material i espiritual), harmonia social amb la comunitat i entre comunitats, i harmonia amb la naturalesa.

La deguda diligència en DH és un procés per implementar des de les empreses amb l'objectiu d'identificar, prevenir, mitigar, retre comptes i respondre pels impactes negatius, reals o potencials de les seves pròpies activitats o les de la seva cadena de valor, als DH i ambientals on exerceixen la seva activitat.

La posada en marxa de processos de deguda diligència hauria de ser el reflex, d'una banda, del compromís "polític" de la direcció de l'empresa per adoptar mesures, prevenir o posar fi a les vulneracions de DH que està ocasionant la seva activitat. De l'altra, hauria de servir per reparar els impactes negatius reals o potencials derivats de la seva activitat empresarial en matèria de DH i danys a l'ambient, la qual cosa hauria de tenir en compte un seguiment coherent de la implementació i de l'eficàcia de les mesures de reparació assumides per la mateixa empresa.

De fet, en l'àmbit de la Unió Europea (d'ara endavant, UE) s'ha de tenir en compte la Directiva europea sobre diligència deguda de les empreses en matèria de sostenibilitat, aprovada recentment, després d'un procés en el qual la proposta inicial ha quedat desvirtuada. Així i tot, és una fita que a la UE ja es compti amb unes línies bàsiques que serveixin per limitar els impactes negatius en els DH per les accions de les empreses europees i les seves cadenes de producció.

En l'àmbit de països europeus, cal esmentar l'adopció de lleis i plans d'acció nacional en alguns Estats, incloent-hi l'Estat espanyol, que actualment està elaborant el projecte de Llei de protecció dels Drets Humans, de la sostenibilitat i sobre la diligència deguda en les activitats empresarials.

Per la seva banda, en l'àmbit català es va aprovar el 5 de juliol de **2021 la proposta de creació del Centre Català d'Empreses i Drets Humans** que durà a terme el seguiment i avaluació de l'impacte de les empreses catalanes o transnacionals amb presència a Catalunya sobre els DH i el respecte al medi ambient dels països en els quals s'assenten.

És un fet que, a moltes parts del món, **l'activitat econòmica d'empreses multinacionals afecta directament i indirectament la vida digna de persones i comunitats.** Aquest impacte negatiu es verifica, sobretot, a les regions on abunden béns naturals, com ara minerals, aigua, gas, petroli, fusta o pesca, i que encara gaudeixen de grans extensions de terra sense urbanitzar. **D'aquí tot l'esforç i l'impuls d'organitzacions socials, ambientalistes i persones defensores de DH perquè es creïn instruments jurídics internacionals vinculants que obliguin les empreses i multinacionals a ajustar les seves activitats econòmiques als estàndards del Dret internacional dels DH.**

Empreses, Drets Humans i medi ambient

E L'informe *Business-related human rights abuse reported in the EU and available remedies*, elaborat per l'[Agència Europea per als Drets Fonamentals](#) i publicat l'any 2019, recull els incidents denunciats per la comissió d'abusos esdevinguts dins de la UE i en tercers països, comesos per empreses amb base a la UE i que operen a l'estranger directament o a través de les seves cadenes de subministrament. A continuació, presentarem una breu síntesi dels principals drets vulnerats presentats en aquest informe:

Vulneració del dret a la vida, incloent-hi els drets ambientals³

Als països rics en béns naturals és habitual el desallotjament de comunitats pageses i indígenes de les seves terres. També es confirma la utilització de mitjans il·legals per modificar la propietat de la terra d'aquestes comunitats i la pràctica d'enganys i falses promeses buscant que la població signi contractes per arrendar les terres, tal com ha passat en molts casos.

Un exemple paradigmàtic va ser la construcció del corredor eòlic en l'Istme de Tehuantepec en el qual estan implicades algunes empreses espanyoles: Iberdrola, Gas Natural Fenosa (Naturgy), Acciona, Renovalia i EDF, segons afirma l'[Observatorio de Multinationales de América Latina](#). La construcció de megaprojectes que afecten les comunitats, la biodiversitat i els ecosistemes es va imposant per la força, mitjançant estratègies de repressió i violència que donen lloc a assassinats, empresonaments i la criminalització de les persones que s'oposen a aquests projectes en defensa del seu territori.

Aquests abusos són propiciats per una economia extractivista en el camp de l'energia, l'agroindústria, la privatització de l'aigua i la mineria, que destrueixen mitjans de vida tradicionals, a més de contaminar la terra i el proveïment d'aigua.

D'exemples, n'hi ha molts:

- L'empresa holandesa Royal Dutch Shell, al costat d'altres, com Chevron, BP, Total, Wintershall i Statoil, participa en un projecte d'extracció de gas i petroli no convencionals a la província de Neuquén, a la Patagònia argentina. Les tècniques i processos emprats per extreure aquest tipus de recursos són agressius i generen un impacte en el medi ambient.⁴ A més, en aquest cas, segons denunciï [Greenpeace](#) l'[organització Observatorio Petrolero Sur](#), les perforacions van tenir

³ En l'àmbit internacional, el dret al medi ambient es reconeix de manera implícita a través del "dret a un nivell de vida adequat" en l'article 11 del [Pacte Internacional de Drets Econòmics Socials i Culturals](#), instrument jurídicament vinculant per als Estats que en formen part, i de manera expressa en la Resolució de l'Assemblea General de Nacions Unides, [A/RES/76/300](#), de 28 de juliol de 2022.

⁴ Ecologistas en Acción, [Petróleos no convencionales](#), novembre de 2015.

lloc als voltants de l'àrea protegida Auca Mahuida, de manera que van violar la normativa de protecció al medi ambient, i van afectar la població maputxe que habita la zona.

- Malgrat els conflictes coneguts al Congo, Colòmbia, Zàmbia i reiterats informes negatius sobre les activitats mineres de Glencore al Perú, aquesta multinacional⁵ no ha implementat els estàndards voluntaris dissenyats per l'OCDE per al sector financer. Les institucions financeres haurien de ser considerades responsables pels danys derivats de l'activitat minera dels seus clients. En alguns països llatinoamericans, incloent-hi el Perú, més de 40 autoritats administratives han iniciat procediments judicials contra Glencore pels impactes negatius de la mineria i l'ambient que es verifiquen sistemàticament en totes les seves operacions.⁶

Per aprofundir en altres casos similars vegeu Hemeroteca i Recursos a

[#NoEsNormal](#)

Vulneració del dret a gaudir d'unes condicions de treball dignes

Les empreses transnacionals es beneficien de les facilitats que governs d'arreu del món els brinden perquè s'estableixin als seus territoris, anteposant la inversió estrangera al compliment dels DH i contribuint a males condicions laborals per als treballadors i, fins i tot, a situacions de treball forçós.

Segons el [Conveni núm. 29, de 1930, de l'OIT](#), el treball forçós és aquell realitzat de manera involuntària i sota amenaça d'una pena d'índole diversa. Les persones poden ser forçades a treballar mitjançant l'ús de la violència o la intimidació, o des de mitjans més subtils, com un deute manipulats, retenció de documents d'identitat o amenaces de denúncia a les autoritats d'immigració.

Avui dia l'ús del treball forçós i les males condicions en sectors com el tèxtil o el de la construcció són de coneixement comú de tothom, tal com es va verificar en la catàstrofe de Rana Plaza, a Bangladesh.

Les condicions insalubres i la vulneració del dret al descans dels treballadors a Qatar durant la Copa Mundial de 2022 van generar titulars i campanyes, però no van frenar la celebració de l'esdeveniment. Grans vulneracions dels DH van quedar plasmades a l'informe d'Amnistia Internacional [“Creen que somos máquinas”: Trabajo forzoso y](#)

5 La principal multinacional, amb seu a Suïssa, dedicada a la compravenda i producció de matèries primeres i aliments del món.

6 Informació agafada d'[Eu-Lat \(2023\). Estudio de caso: Mina en Perú. El caso Espinar.](#)

[otros abusos contra la población trabajadora migrante en el sector de la seguridad privada en Qatar: Resumen ejecutivo y recomendaciones](#)". Igualment, el 2023 unes quantes associacions en contra dels abusos de les multinacionals del sector tèxtil van denunciar davant tribunals francesos diverses empreses, entre elles Inditex, per l'abús del treball forçós de la minoria uigur a la Xina.

Vulneració al dret a la no-discriminació

D'acord amb l'article 2.d de la [Declaració de l'OIT relativa als principis i drets fonamentals en el treball i el seu seguiment](#), totes les persones treballadores i sol·licitants d'ocupació tenen dret a rebre el mateix tracte. La discriminació té lloc quan algú rep un tracte menys favorable a causa de característiques que no tenen relació amb les competències o les qualificacions exigides per a l'ocupació. Entorn de la meitat dels casos de discriminació relacionats amb la igualtat de tracte en l'ocupació es basen en raons de gènere, color de pell, edat o discapacitat. La Comissió Interamericana de Drets Humans ha documentat múltiples abusos d'aquest tipus al seu informe ["Empresas y Derechos Humanos: estándares interamericanos"](#), elaborat el 2019.

Així mateix, a Europa, encara que no només, les persones immigrants es veuen particularment exposades a sofrir tractes desiguals atesa la situació d'especial vulnerabilitat a la qual se'ls sotmet precisament per legislacions que converteixen el dret a migrar en un delict.

Vulneració del dret a un remei efectiu

Quan les comunitats directament afectades intenten que es faci justícia, les seves aspiracions es veuen frustrades per la influència del poder corporatiu, la ineficàcia dels sistemes jurídics, la falta d'informació, la corrupció i les potents aliances entre l'Estat i les empreses. A més, **quan els Estats assumeixen el seu deure de protecció i intenten posar remei a la situació, topen amb les obligacions assumides en els tractats de protecció i promoció de les inversions estrangeres o en tractats de lliure comerç que els obliguen a dirimir les controvèrsies en tribunals d'arbitratge internacionals**, de manera que renunciïn a una prerrogativa fonamental de la sobirania com és la competència territorial dels tribunals nacionals⁷. Resulta summament preocupant que les persones afectades no puguin obtenir justícia, i que les empreses transnacionals s'aprofitin de la impunitat estructural que perviu en la majoria dels països en matèria de responsabilitat empresarial.

7 Juan Hernández Zubizarreta, Erika González i Pedro Ramiro (eds.). [Diccionario crítico de empresas transnacionales](#). Icaria Editorial, 2012.

Justino Piaguage, del poble siekopai, un dels tants pobles indígenes de l'Amazònia equatoriana, explica en el següent extracte d'entrevista, el que signifiquen més de 30 anys batallant judicialment contra la petroliera estatunidenca Chevron-Texaco perquè respongui pels danys socials i ambientals en el seu territori.

És difícil imaginar-se estar litigant 30 anys contra una gran corporació com Chevron-Texaco. Com ha estat aquest camí?

La primera demanda la vam posar als **Estats Units** i Chevron va dir que el cas havia de ser traslladat a l'Equador perquè el problema va ser a l'Equador i jo crec que això va respondre a una estratègia jurídica en la qual van pensar que el sistema judicial equatorià seria més fàcil de subornar. Però van perdre i van acabar dient que nosaltres subornàvem el jutge. Primer vam presentar la demanda a Lago Agrio, on només hi ha un jutge, i vam guanyar primera instància. Texaco va apel·lar i va passar a la segona instància en la Cort Provincial i després, finalment, a la Cort Constitucional, on es va sentenciar que Chevron-Texaco havia de pagar nou mil milions de dòlars.

La sentència finalment mai no es va executar perquè **Chevron va apel·lar i va posar un judici contra l'Estat davant el Tribunal de la Haia, que els va donar la raó.** Però, per nosaltres, aquest va ser un judici contra l'Estat per temes d'acords comercials que res tenen a veure amb el nostre cas, que és entre comunitats indígenes davant de Chevron reclamant pels danys ambientals socials i culturals que van cometre. És clar que ells molt astutament ho van vincular perquè anul·lessin la sentència i, a sobre, se'ls pagués per suposats danys a la imatge corporativa de Chevron.

Vostès van demostrar davant el món i la justícia el que havia passat, però l'empresa continua impune. Això no desmoralitza?

Sí, però seguirem, no claudicarem en aquesta lluita, perquè ja els nostres avis i àvies se n'estan anant sense veure justícia, sense veure la reparació de l'Amazònia i això ens fa molt de mal. **No podem morir sense haver vist justícia.**

Com se sentirien reparats?

El primer pas és reparar i restaurar l'Amazònia i això significa **netejar tot el que va deixar Chevron-Texaco**, potser no és possible fer-ho íntegrament i deixar-la en el seu estat natural, però sí almenys tenir un ambient molt més sa. I, a partir d'aquí, cuidar l'Amazònia i deixar-la tranquil·la. Cal respectar la vida dels pobles originaris perquè aquest és el seu espai de vida i això és el que no s'ha entès des del sistema capitalista que mira l'Amazònia com un recurs que cal esprémer al màxim. L'Amazònia té la seva funció i aquesta funció és que doni vida a tot el planeta. Cal deixar de mirar a l'Amazònia amb ulls del capitalisme.

Aquest cas ha revelat la injustícia dels tribunals d'arbitratge i la falta d'instruments jurídics internacionals que obliguin les grans empreses a assumir les conseqüències ambientals i socials de les seves operacions. Què s'hauria de fer?

Hauria d'haver-hi un sistema judicial internacional vinculant, perquè no pot ser que algú que viu fora vingui, faci el que li convingui, deixi tota la barbaritat i tota la contaminació, surti d'aquest país i no hagi de respondre absolutament per res. Llavors, crec que cal repensar un sistema jurídic per veure com es pot **buscar justícia davant d'aquests atropellaments**. No podem continuar permetent que empreses transnacionals sense cap responsabilitat social, ni econòmica, ni ambiental, ni jurídica se surtin amb la seva.

Javier Sulé, diari *Público* (29.04.2023). [“Treinta años de impunidad de la contaminación de Chevron-Texaco en Ecuador: ‘La Amazonía sigue sangrando’”](#).

Marc jurídic sobre les obligacions de les empreses en matèria de Drets Humans

Foto: Red Muqui / muqui.org

En virtut del Dret internacional, els Estats tenen l'obligació de protegir les persones contra la vulneració dels DH que cometin terceres parts, incloent-hi les empreses, en el territori sotmès a la seva jurisdicció. Per part seva, les empreses també tenen el deure de respectar els DH, fins i tot si els Estats no compleixen amb les seves obligacions. A més, quan s'esdevenen abusos, les víctimes han de tenir accés a un recurs efectiu a través de mecanismes de reparació judicials i no judicials. Però tot això és paper mullat perquè no hi ha una normativa vinculant que ho faci complir.

En l'última dècada, s'està mirant de regular l'impacte de l'activitat empresarial sobre el respecte als DH en diferents àmbits. Encara que, de moment, només podem parlar de l'adopció de normes el compliment de les quals és voluntari per a les parts que les subscriuen, en cadascun dels nivells de governança s'estan debatent iniciatives que implicarien l'adopció de normes jurídiques vinculants, capaces de crear obligacions exigibles per a les parts.

A continuació presentarem, a tall de panorama, la normativa sobre empreses i DH vigent a escala internacional, regional, estatal i catalana amb l'esperança que arribi el dia que finalment hi hagi un mecanisme efectiu i vinculant que posi fre a les violacions sistemàtiques dels DH i danys al medi ambient, sobretot per part de les grans corporacions que gaudeixen de total impunitat davant dels desastres que estan ocasionant en la vida de pobles sencers i el seu entorn.

Àmbit internacional

Principis Rectors de Nacions Unides sobre les empreses i els Drets Humans

Fins al moment és el principal instrument en matèria d'empreses i DH de les Nacions Unides, elaborat pel Representant Especial per a la qüestió dels DH i les empreses transnacionals i altres empreses el 2011. **La seva adopció, el propòsit principal de la qual és proporcionar un marc d'acció per prevenir i respondre davant els impactes negatius sobre els DH derivats de l'activitat empresarial,** va ser tenir un ampli suport d'organitzacions internacionals i regionals, sindicats i organitzacions de la societat civil. Es tracta de 31 principis, organitzats en tres capítols, que es basen i reflecteixen l'estructura dels tres pilars del [marc de les Nacions Unides per "Protegir, respectar i remeiar"](#), adoptat pel Consell de Drets Humans el 2008, així:

- ✓ **Protegir** els DH, com a deure dels Estats.
- ✓ **Respectar** els DH, com a responsabilitat de les empreses.
- ✓ **Remeiar** els danys causats per les violacions als DH, mitjançant mecanismes eficaços i accessibles, implementats pels Estats i les empreses.

De manera més específica, cal assenyalar que:

- 1 El deure dels Estats de protegir** les persones que es trobin en el seu territori i/o jurisdicció contra les violacions als DH inclou les comeses per tercers com són les empreses. Encara que en aquest cas els Estats no són responsables en si mateixos, **podrien estar incomplint les seves obligacions internacionals en matèria de DH** quan no adoptin les mesures adequades per prevenir, investigar, castigar i reparar els abusos comesos per les empreses.

En concret, **l'obligació que té l'Estat de protegir** es relaciona amb la conducta destinada a prevenir els abusos per part de les empreses, que es tradueix en:

- L'adopció i/o revisió de la legislació que tingui per objecte o per efecte fer respectar els DH a les empreses i aquella altra legislació que regeixi la seva activitat empresarial. Quan es tracti d'empreses de la seva propietat, sota el seu control o que rebin importants subvencions, els Estats hauran d'adoptar mesures addicionals per evitar la comissió d'abusos. En aquest cas, si aquest tipus d'empresa comet una violació dels DH pot implicar una violació de les obligacions internacionals del mateix estat.
- Supervisar l'actuació de les empreses quan les autoritats estatals contracten els seus serveis, perquè poden impactar en el gaudi dels DH, i promoure el respecte dels DH per part de les empreses amb les quals duen a terme transaccions comercials.
- Fomentar el respecte dels DH per part de les empreses en zones afectades per conflictes. Per a això, haurien de prestar assistència adequada a les empreses posant especial atenció a la violència sexual i de gènere, i assegurar l'eficàcia de les polítiques, lleis, reglaments i mesures coercitives vigents per prevenir el risc que les empreses es vegin implicades en greus violacions als DH.
- Garantir el compliment de les obligacions de DH quan arribin a acords polítics amb altres Estats o empreses.

- 2 El deure de les empreses de respectar els Drets Humans** suposa que:

- S'han d'abstenir d'infringir els DH internacionalment reconeguts, que es refereixen, com a mínim, als drets enunciats en la Carta Internacional de Drets Humans i els principis establerts en la Declaració de l'Organització Internacional del Treball relativa als principis i drets fonamentals en el treball.
- Han de fer front a les conseqüències i responsabilitats quan les seves accions limitin o neguin la realització plena dels DH.
- Han de comptar amb polítiques i procediments adequats en funció del seu volum. En concret, les empreses han de signar una declaració política on assumeixin la seva responsabilitat de respectar els DH, adoptar un procés de diligència deguda per "identificar, prevenir, mitigar i retre comptes de com aborden el seu impacte sobre els DH", i posar en funcionament uns

processos que permetin reparar totes les conseqüències negatives sobre els DH provocades per les empreses o que aquestes hagin contribuït a provocar.

3 L'**obligació de remeiar** concerneix tant Estats com empreses. Els primers, com a part de la seva obligació de protegir, han de:

- Garantir l'eficàcia dels mecanismes judicials estatals quan abordin les violacions dels DH relacionades amb empreses; establir mecanismes de reclamació extrajudicials i apropiats.
- Facilitar l'accés a mecanismes de reclamació no estatals, incloent-hi aquells administrats per una empresa per si sola, una associació econòmica o un grup multilateral de parts interessades, però també els organismes internacionals o regionals de DH.

Per la seva banda, les empreses han d'establir o facilitar mecanismes de reclamació eficaços de l'àmbit operacional a la disposició de les persones i les comunitats que sofreixin els impactes negatius de l'activitat empresarial.

Respecte al **valor jurídic** dels Principis Rectors, malgrat que es tracta d'un instrument jurídic de caràcter no vinculant, que a més no estableix noves obligacions de Dret internacional, **aquests aclareixen i interpreten normes internacionals de DH que en alguns casos sí que són vinculants per als Estats, i ofereixen orientacions sobre com portar-les a la pràctica.**

Entre aquests, destaca el [Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics](#) (dret a la vida, article 6; dret a un remei efectiu, article 14 i dret a la no-discriminació, article 24), el [Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals](#) (dret a un medi ambient sa, interpretat pels òrgans pertanyents al sistema de Nacions Unides a través del "dret a un nivell de vida adequat" article 11; dret a condicions de treball dignes, article 7.ii), els Convenis de l'OIT o fins i tot la Declaració Universal dels Drets Humans.

L'imperatiu de protegir tots els DH davant dels abusos de les empreses és un deure que recau sobre els Estats, i en la majoria dels casos es tracta d'una obligació jurídica contreta a través de la ratificació de tractats internacionals de DH amb caràcter vinculant en la qual figuren disposicions a aquest efecte. En aquest sentit, el deure de protegir que els Principis Rectors atribueixen a l'Estat neix d'aquestes obligacions.

Principis de contractació responsable. Integració de la gestió dels riscos relacionats amb els Drets Humans en les negociacions entre Estats i inversors. Orientació per als negociadors

Es tracta d'un conjunt d'orientacions o directrius presentat pel Representant Especial sobre Empreses i DH, John Ruggie, al Consell de Drets Humans, que els va aprovar en la resolució 17/4, de 16 de juny de 2011. Han de ser llegits juntament amb

els Principis Rectors i s'han d'aplicar tenint en compte les obligacions imposades a l'Estat pel Dret internacional dels DH.

Dit d'una altra manera, els Principis de contractació no creen noves obligacions per als Estats, sinó que “**descriuen deu principis fonamentals que contribueixen a incorporar la gestió dels riscos relacionats amb els DH en la negociació de contractes de projectes d'inversió entre entitats d'Estats receptors i inversors estrangers**”. En definitiva, la fi última dels Principis de contractació és fomentar que les empreses tinguin en compte els riscos que la seva activitat pot generar en els DH i adoptin mesures per evitar-los.

Declaració tripartida de principis sobre les empreses multinacionals i la política social de l'Organització Internacional del Treball

Aquest instrument conté una sèrie de principis dirigits directament a les empreses multinacionals sobre política social i pràctiques inclusives, responsables i sostenibles en el lloc de treball. S'emmarca en les normes internacionals del treball (convenis i recomanacions de l'OIT) i preveu l'adopció de lleis, polítiques, mesures i disposicions apropiades adoptades pels governs i mitjançant la cooperació entre els governs i les organitzacions d'empresaris i treballadors de tots els països. Conté disposicions en matèria d'ocupació, formació, condicions de treball i vida i relacions industrials, així com la política general. La Declaració sobre les empreses multinacionals es va adoptar fa més de 40 anys i ha estat modificada en diverses ocasions (2000, 2006, 2017 i, més recentment, el 2022).

Línies directrius de l'OCDE per a Empreses Multinacionals sobre Conducta Empresarial Responsable

Aquestes directrius van ser adoptades el 1976, es van reformar per primera vegada el 2011 i, posteriorment, el juliol de 2023. Es tracta, una altra vegada, d'una sèrie de principis i normes no vinculants dirigides a les empreses que operen en països adherits o que hi tinguin la seva seu.⁸

Des de la reforma de 2011 recullen un apartat (Part I, capítol IV) dedicat als DH, d'acord amb els Principis Rectors de Nacions Unides, també aprovats aquest mateix any. Una vegada més, les directrius no creen nous drets, sinó que **reiteren el deure dels Estats de protegir els DH i apelen al deure de les empreses de respectar-**

8 Es refereix als Estats membres de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) que al moment de redactar aquest informe són: Canadà, Estats Units, Regne Unit, Dinamarca, Islàndia, Noruega, Turquia, Espanya, Portugal, França, Irlanda, Bèlgica, Alemanya, Grècia, Suècia, Suïssa, Àustria, Països Baixos, Luxemburg, Itàlia, Japó, Finlàndia, Austràlia, Nova Zelanda, Mèxic, República Txeca, Hongria, Polònia, Corea del Sud, Eslovàquia, Xile, Eslovènia, Israel, Estònia, Letònia, Lituània, Colòmbia i Costa Rica. També n'és membre la Unió Europea. Les noves adhesions es poden consultar al [web de l'OCDE](#).

los. En aquest sentit, es repeteixen literalment les obligacions enunciades en els altres instruments:

- Evitar causar o contribuir a impactes negatius sobre els DH i abordar aquests impactes quan ocorrin, dins del context de les seves activitats.
- Buscar maneres de prevenir o mitigar els impactes negatius sobre els DH que estan directament relacionats amb les seves operacions comercials, productes o serveis en virtut d'una relació comercial, fins i tot si no contribueixen a aquests impactes.
- Elaborar i difondre públicament una política que formuli el seu compromís de respecte dels DH.
- Dur a terme la deguda diligència en matèria de DH adaptada al volum, la naturalesa i el context de les operacions, i a la gravetat dels riscos dels impactes negatius sobre aquests mateixos DH.
- Proporcionar o cooperar a través de processos legítims en la reparació dels impactes negatius sobre els DH, quan identifiquin que han causat o contribuït a causar aquests impactes.

L'actualització del 2023 suposa la incorporació de recomanacions per a una conducta empresarial responsable en àrees d'especial importància, com el canvi climàtic, la biodiversitat, la tecnologia, la integritat empresarial i la diligència deguda en la cadena de subministrament.

Una singularitat de les directrius és que compten amb un mecanisme d'implementació específic: els punts nacionals de contacte per a una conducta empresarial responsable. Aquests organismes, constituïts pels governs dels països adherits, funcionen **com un mecanisme de reclamació extrajudicial de casos específics. La seva funció és mediar entre les parts, empresa multinacional i reclamant (sobre qui, injustament, recau la càrrega de la prova)**, sigui institució sigui persona física o jurídica, amb l'objectiu que aconseguixin una situació de consens. A l'Estat espanyol aquest organisme és el Punt Nacional de Contacte d'Espanya, adscrit a la Secretaria d'Estat de Comerç, que depèn del Ministeri d'Indústria, creat el 2014.

Tractat vinculant de Nacions Unides

El 26 de juny de 2014, el Consell de Drets Humans va aprovar la Resolució [A/HRC/RES/26/9](#), promoguda per l'Equador i Sud-àfrica, en la qual es va decidir "establir un grup de treball intergovernamental de composició oberta, encarregat, entre d'altres, **d'elaborar un instrument jurídicament vinculant per regular les activitats de les empreses transnacionals i altres empreses en el Dret internacional dels Drets Humans**". Aquesta resolució va ser adoptada amb només 20 vots a favor,

14 en contra i 13 abstencions. **Cap Estat membre de la UE va votar a favor de la resolució, incloent-hi l'Estat espanyol.**

Han passat 10 anys i encara no hi ha un tractat vinculant que posi fre als abusos i violacions als DH i danys al medi ambient per part de les empreses multinacionals o grans corporacions. És evident la falta de voluntat política per part dels representants estatals per subvertir l'ordre de prioritats en la legislació internacional. La dignitat humana ha d'estar per sobre dels interessos econòmics d'aquestes corporacions i dels Estats. L'objectiu central del tractat vinculant és evitar que les violacions de DH i danys al medi ambient comeses per empreses transnacionals quedin en la impunitat.

Un dels casos que va despertar l'interès i va argumentar la importància de tenir una normativa que eviti la impunitat corporativa davant sistemàtiques violacions als DH i danys al medi ambient per les multinacionals va ser el cas Chevron vs. l'Equador. No per casualitat l'Estat equatorià en va ser un dels seus impulsors.

Després de 25 anys de judici, la sentència que obliga Chevron (abans Texaco) a pagar 9.500 milions de dòlars destinats a la reparació del desastre ambiental, tot i haver estat ratificada en totes les instàncies judicials de l'Equador, no ha estat executada. Per evitar-ne el compliment, Chevron va retirar tots els seus actius de l'Equador. Davant d'això, les persones afectades van haver de recórrer a corts estrangeres (a l'Argentina, el Brasil i el Canadà) per homologar i executar la sentència, sense èxit. Mentrestant, desenes de milers de persones continuen sofrint seriosos impactes en la salut.

Les morts per càncer són 130% més freqüents i amb un risc de mortalitat del 260% més elevat que en altres zones de l'Equador. Al sòl continuen les més de 880 fosses plenes de cru que va deixar Texaco, els rius continuen plens de sediments d'hidrocarburs i contaminats pels vessaments de cru en l'Amazònia, una de les regions més riques en biodiversitat del món. Des de fa més de 40 anys, aquests impactes no han estat adequadament remeiats.

El crim corporatiu continua.

Pitjor encara, el 2009, Chevron va demandar a l'Estat equatorià davant la Cort Permanent d'Arbitratge de la Haia, activant el mecanisme de solució de disputes inversor-Estat (conegut com a ISDS). **La petroliera va demanar, a més d'una compensació econòmica, que la Cort interferís en el mateix sistema equatorià de justícia.** L'agost de 2018, el panell d'arbitratge va sentenciar a favor de Chevron i va

condemnar l'Equador a pagar una suma encara desconeguda a la transnacional. Va ordenar, a més, al Govern equatorià que eviti que s'executi la sentència dels tribunals equatorians. L'Equador va plantejar una acció de nul·litat del laude davant el sistema judicial holandès, que no va ser rebutjada en primera instància.

En cas d'aplicar el Govern aquest laude arbitral, estaria violant la seva pròpia constitució, anul·lant els drets de les 30.000 persones afectades i afavorint obertament els interessos de Chevron. Aquesta decisió establiria, per tant, un perillós precedent a escala internacional que podria incitar altres tribunals d'arbitratge similars a situar-se per sobre dels tribunals nacionals de justícia, de manera que se soccavarien els fonaments de l'Estat de dret.

[“Chevron i la impunitat corporativa”, Campanya Global per Reivindicar la Sobirania dels Pobles, Desmantellar el Poder de les Transnacionals i posar fi a la Impunitat \(2021\)](#)

Recentment, el Grup de Treball Intergovernamental ha debatut el [tercer esborrany revisat](#) de l'instrument jurídicament vinculant per regular, en el Dret internacional, les activitats de les empreses transnacionals. Aquest text, que inclou tots els actors en les cadenes de producció globals, va ser adoptat per aquest grup de treball el 2021. L'[esborrany actualitzat](#) es va publicar el juliol de 2023.

Aquest instrument és crucial perquè les empreses es responsabilitzin dels impactes negatius i els abusos als DH derivats de la seva activitat empresarial, ja que, fins ara les directrius voluntàries, com són els Principis Rectors i les explicades més amunt, no han resultat suficients per aconseguir aquest objectiu.

Principals aspectes a destacar del tercer esborrany.

a Àmbit d'aplicació i conceptes

L'article 3 assenyala que aquest tractat **s'ha d'aplicar a totes les activitats empresarials, incloent-hi les de caràcter transnacional**, independentment del seu volum. No obstant això, quan els Estats imposin obligacions en matèria de prevenció a les empreses, tindran en compte el volum, el sector, el context operacional i la magnitud de l'impacte en els DH causada per la seva activitat. En relació amb aquests impactes, les disposicions d'aquest tractat s'estendran a tots els drets universalment reconeguts en els instruments internacionals de DH.

Què s'entén per “activitats empresarials de caràcter transnacional”?

És qualsevol activitat econòmica, que inclou la fabricació, producció, transport, distribució, comercialització i venda al detall de béns i serveis, realitzada per una persona física o jurídica, siguin empreses estatals, institucions financeres i fons d'inversió, empreses transnacionals o altres empreses comercials, empreses conjuntes i qualsevol altra relació comercial. Això inclou les activitats realitzades per mitjans electrònics, quan:

- ✓ Es duu a terme en més d'una jurisdicció o Estat.
- ✓ Es duu a terme en un Estat, però una part significativa de la seva preparació, planificació, direcció, control, disseny, processament, fabricació, emmagatzematge o distribució es fa a través de qualsevol relació comercial en un altre Estat o jurisdicció.
- ✓ Es duu a terme en un Estat, però té efectes significatius en un altre Estat o jurisdicció.⁹

Es destaca l'ús de la noció “responsabilitat” per referir-se al deure de les empreses de respectar els DH internacionalment reconeguts, en lloc d’“obligació”, concepte emprat en la versió anterior de 2021. Aquest canvi suposa tornar enrere en el debat sobre les obligacions directes en matèria de DH que poden assumir les empreses transnacionals a l'empara del Dret internacional.

Algunes vegades, pot ocórrer que els actes d'una societat comercial siguin atribuïbles als Estats, si les accions d'aquesta última li són imputables. Aquesta possibilitat no planteja gaires dubtes quan es tracta d'empreses públiques o semipúbliques; també, quan, fins i tot sent de caràcter privat, l'empresa duu a terme actes seguint instruccions de l'Estat o si les autoritats estatals, coneixent l'existència d'una situació de risc real i/o immediat, no ho van prevenir ni van adoptar una política pública dirigida a mitigar-ho.¹⁰

b Responsabilitat jurídica de les empreses transnacionals

També **inclou el concepte de diligència deguda en l'àmbit de la prevenció**. Així, l'article 6.4 estableix l'obligació dels Estats d'adoptar legislació apropiada per garantir la pràctica de la deguda diligència en matèria de DH per part de les empreses. Per complir aquesta obligació —en el cas que finalment s'adopti l'instrument jurídicament vinculant— es requerirà l'aprovació de legislació en la matèria de l'Estat espanyol.

9 Articles de definicions 1.4. “Actividades empresariales” i 1.5. “Actividades empresariales de carácter transnacional” recollides a l'esborrany (juliol de 2023).

10 Comissió Nacional dels Drets Humans – Mèxic, “[Empresas, Derechos Humanos y el rol de las INDH](#)”, núm. 122, 2019, nota al peu 167.

c Accés a la reparació

L'article 7 inclou l'accés de les víctimes a un remei adequat, posant l'èmfasi en la necessitat d'atendre els obstacles específics als quals s'enfronten les dones i els grups en situacions vulnerables o marginats a accedir a aquests mecanismes. Aquest precepte recull, a més, algunes qüestions importants per a les víctimes: l'establiment d'una sèrie de principis orientats a facilitar l'admissió de mitjans probatoris (7.4) i mesures destinades a millorar i fomentar que els Estats encoratgin els organismes competents per contribuir al lliurament de recursos efectius a les víctimes que interposin reclamacions (7.5).

Àmbit europeu

Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea

Instrument jurídic vinculant per als Estats membres de la UE des de 2009, conté una sèrie de normes pertinents en matèria de respecte als DH per part de les empreses, com per exemple:

- ✓ La prohibició de la tortura i el treball forçat (article 5).
- ✓ La llibertat d'empresa (article 16).
- ✓ La no-discriminació (article 21).
- ✓ Els drets del menor (article 24).
- ✓ Les condicions de treball justes i equitatives (article 31).
- ✓ La prohibició del treball infantil (article 32).
- ✓ La protecció de la salut (article 35).
- ✓ La protecció del medi ambient (article 37).
- ✓ La protecció dels consumidors (article 38).
- ✓ El dret a la tutela judicial efectiva i a un jutge imparcial (article 47).

A més, la UE ha posat en marxa iniciatives que, encara que no creen nous drets, orienten l'activitat legislativa dels Estats membres i la conducta empresarial de les corporacions que desenvolupen la seva activitat en territori de la UE.

Entre aquestes, cal destacar l'Informe de l'Agència de Drets Fonamentals de la UE (2020) sobre "[Empreses i Drets Humans: accés a la reparació](#)", que proporciona evidències dels obstacles que enfronten les víctimes de DH relacionats amb l'activitat empresarial quan es busca reparació. També identifica bones pràctiques i estableix recomanacions dirigides a millorar l'accés a la justícia per les violacions als DH comeses per part de les empreses, a escala nacional i de la UE.

Finalment, cal esmentar la labor del **Consell d'Europa**, i especialment del **Tribunal Europeu de Drets Humans** (TEDH), la sèrie de [pronunciaments](#) dels quals ha

conformat la doctrina sobre la responsabilitat positiva de l'Estat per protegir els DH i garantir la reparació que resulta de la seva violació pels subjectes privats, incloent-hi les empreses. Encara que el Conveni Europeu de Drets Humans no té efecte directe sobre tercers, que no són els seus destinataris, els Estats tenen l'obligació positiva d'“adoptar mesures raonables i necessàries” per a l'efectiu compliment dels DH per part de subjectes privats, incloent-hi les empreses multinacionals, d'acord amb l'article 1 dels Principis Rectors.¹¹

Directiva (EU) sobre diligència deguda de les empreses en matèria de sostenibilitat

El seu propòsit és fomentar una conducta empresarial sostenible i responsable al llarg de les cadenes de subministrament mundials. La idea és que les empreses previnguin, aturin o mitiguin els efectes adversos de les seves activitats en els DH, per exemple, el treball infantil i l'explotació dels treballadors, i en el medi ambient, com podria ser la contaminació o la pèrdua de biodiversitat.¹²

Aquesta proposta s'emmarca en la tendència creixent d'elaborar marcs jurídics de diligència deguda obligatòria davant la constant falta de voluntat de les empreses a implementar-la voluntàriament.¹³ En aquest sentit, si bé moltes empreses ja estan posant en funcionament eines de responsabilitat empresarial, **[l'Estudi sobre els requisits de diligència deguda en la cadena de subministrament](#)**, publicat per la Comissió Europea el 2020, va revelar que les empreses adopten mesures voluntàries centrades en la primera baula de les cadenes de subministrament, **quan en realitat els danys als DH i al medi ambient es produeixen sovint més avall en la cadena de valor**. A més, l'adopció d'aquesta mena de mesures és lenta i desigual. Per aquestes raons, sens dubte, s'estima necessari establir normes clares i específiques sobre aquest tema en l'àmbit de la UE.

A continuació, es presenten unes infografies realitzades per la Red EU-LAT, una plataforma amb seu a Brussel·les que promou polítiques europees participatives que contribueixin al respecte integral dels DH, la igualtat de gènere, la democratització i un model de societat just, inclusiu i sostenible a Amèrica Llatina. **La xarxa ha seguit de prop el procés d'adopció de la Directiva i ha dut a terme diferents accions d'incidència perquè el text incorporés les següents demandes:**

11 Ushakova, Tatiana., “La responsabilidad de las empresas en el sistema del Consejo de Europa”, *Revista jurídica de los derechos sociales vol. 10*, núm. 2, 2020.

12 Comissió Europea, “Economía justa y sostenible: la Comisión establece normas para que las empresas respeten los Derechos Humanos y el medio ambiente en las cadenas de suministro mundiales”, Comunicat de premsa, 23 de febrer de 2022.

13 Amb l'adopció d'aquesta nova Directiva, el concepte de diligència deguda adquireix una nova dimensió. D'una banda, la mateixa naturalesa de la directiva com a acte de dret derivat que vincula tots els Estats membres destinataris suposa la introducció d'aquest concepte en aquells ordenaments jurídics que no tinguin amb anterioritat legislació nacional en la matèria. De l'altra, la seva adopció permet l'harmonització del concepte, ja que inclou els aspectes relatius a la sostenibilitat i el medi ambient.

Futura directiva sobre diligència deguda de les empreses en matèria de sostenibilitat.

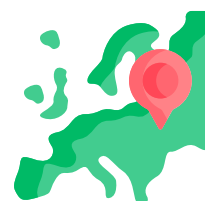
El 23 de febrer de 2022, la Comissió Europea va publicar el seu esborrany per a una nova legislació europea en matèria de deguda diligència i sostenibilitat empresarial.

La proposta té per objecte establir mecanismes de rendició de comptes i transparència que garanteixin un comportament empresarial sostenible i responsable al llarg de les cadenes de subministraments. Aquest és un pas llargament esperat des de la societat civil davant la constatació del fracàs de les mesures voluntàries de compliment de les obligacions en drets humans i protecció del medi ambient.

Quina és la seva importància?

La Unió Europea i Llatinoamèrica estan unides per llaços i interessos molt profunds, també en el pla comercial i de les inversions. És fonamental, per tant, garantir que existeix una coherència entre les diferents polítiques europees i establir mecanismes que assegurin el respecte dels drets humans i dels acords internacionals en matèria de medi ambient.

Què ha de recollir?

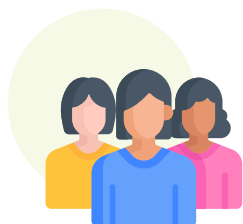

L'abast de la cadena de valor

La proposta planteja mecanismes al llarg de la cadena de valor i en tots dos sentits, però només respecte a les denominades "relacions comercials establertes" i de manera limitada en el sector financer.

Enfocament de gènere

La directiva ha de tenir un enfocament de gènere i mecanismes efectius de protecció en línia amb les peticions realitzades des de la societat civil.

Protecció

Les persones defensores són clau en la protecció dels drets humans i el medi ambient. És necessari que es reconegui la seva labor i incloure eines que garanteixin la seva protecció.

Accés a la justícia

Ha de contemplar l'alteració de la càrrega de la prova i terminis de prescripció raonables per a presentar reclamacions de responsabilitat.

Imatge adaptada de la infografia: *Futura directiva sobre diligència deguda de las empresas en materia de sostenibilidad*, [Red EU-LAT](#).

D'altra banda, un nombre destacat dels representants de l'acadèmia espanyola que treballen per impulsar el control i la transparència en les cadenes de valor, consideren, i així ho expressen en un [manifest](#) publicat al web de la REDH-EXATA, que la Directiva hauria d'incloure els punts següents:

- ✓ Que s'apliqui a la totalitat de la cadena global de valor, dins i fora de les fronteres de la UE, incloent-hi el conjunt de relacions comercials, conforme al marc normatiu supranacional abans esmentat.
- ✓ Que s'inclogui el sector financer en el seu àmbit d'aplicació.
- ✓ Que es garanteixin els DH i el medi ambient des d'una perspectiva més àmplia i conforme al marc normatiu supranacional.
- ✓ Que s'estableixin, amb caràcter obligatori, les consultes i la participació dels titulars de drets i parts interessades.
- ✓ Que es garanteixi l'accés a la justícia, impulsant l'eliminació de les barreres legals i procedimentals per a l'accés de les víctimes a la justícia.
- ✓ Que s'incorpori la perspectiva de gènere, establint mesures i estratègies més eficaces per protegir els drets de les dones i les nenes.

A quines empreses va dirigida?¹⁴

S'aplicaria a **les grans empreses de la UE** i a les **empreses de fora de la UE** que actuïn en aquesta (article 2):

- **Grup 1:** Empreses de responsabilitat limitada de la UE amb més de 500 treballadors i més de 150 milions d'euros en volum de negoci net arreu del món.
- **Grup 2:** Empreses de responsabilitat limitada amb activitats en sectors definits de gran impacte i que no aconseguen els dos límits del grup 1, però que tinguin més de 250 empleats i un volum de negoci net de 40 milions d'euros arreu del món. A més, el 50% del seu volum de negoci s'ha d'haver generat en un o més d'aquests sectors: a) fabricació de tèxtils, cuir i productes afins (incloent-hi el calçat) i comerç majorista de tèxtils, peces de roba i calçat; b) agricultura, silvicultura, pesca (incloent-hi l'aqüicultura), fabricació de productes alimentaris i comerç majorista de matèries primeres agrícoles, animals vius, fusta, aliments i begudes; c) extracció de recursos minerals, amb independència del seu lloc d'extracció (incloent-hi el petroli cru, el gas natural, l'antracita i l'hulla, el lignit, els metalls i els minerals metàl·lics, així com tots els altres minerals, no-metàl·lics, i els productes de pedrera), fabricació de productes bàsics de metall, altres productes minerals no-metàl·lics i productes metàl·lics elaborats (a excepció de la maquinària i l'equip), i comerç majorista de recursos minerals, productes

¹⁴ Per canvis en les últimes votacions just durant el procés d'edició del present document recomanem consultar el text definitiu en el [web del Parlament Europeu](#).

minerals bàsics i intermedis (incloent-hi els metalls i els minerals metàl·lics, els materials de construcció, els combustibles, els productes químics i altres productes intermedis).

Per a aquestes, les normes s'han de començar a aplicar dos anys més tard que per al grup 1.

- **Empreses de tercers països** amb activitats a la UE amb un llindar de volum de negoci generat a la UE que s'ajusti als criteris dels grups 1 i 2.
- Per contra, les petites i mitjanes empreses **no són objecte d'aplicació** directa d'aquesta Directiva.

S'ha d'aplicar a totes les activitats pròpies de l'empresa en qüestió, les seves filials i cadenes de valor. És a dir, al conjunt de les seves relacions comercials directes i indirectes.

Quant al **contingut**, la Directiva estableix tres tipus de normes:

Normes relatives a la deguda diligència empresarial (art. 4 a 11). En virtut d'aquests preceptes, les empreses estan obligades a integrar la diligència deguda en les seves estratègies; determinar els efectes negatius reals o potencials en els DH i el medi ambient; prevenir o mitigar possibles efectes negatius; posar fi als efectes negatius reals o reduir-los al mínim; establir i mantenir un procediment de reclamació; supervisar l'eficàcia de l'estratègia i les mesures de diligència deguda, i comunicar públicament sobre diligència deguda.

Lluita contra el canvi climàtic (art.15). La proposta de Directiva obliga les empreses a adoptar un pla que assegurï que el seu model de negoci i estratègia és compatible amb la transició cap a una economia sostenible i amb el límit de l'escalfament global d'1,5°C, en línia amb els Acords de París. En el cas que el canvi climàtic hagi estat identificat com un risc principal derivat de l'activitat de l'empresa, el pla ha d'incloure objectius de reducció d'emissions.

Autoritats de control i sancions (art. 17 a 20). Cada Estat membre ha d'atribuir les facultats de control a una autoritat nacional per supervisar el compliment de la legislació nacional de transposició de la Directiva. Aquesta autoritat nacional ha de tenir poders d'inspecció, poder sol·licitar informació a les empreses, ordenar el cessament d'incompliments i l'adopció de mesures de remeis (proporcionals a la infracció), imposar sancions i adoptar mesures provisionals per evitar la producció de riscos i danys irreparables. A més, els Estats membres han d'establir el règim de sancions aplicable en cas d'incompliment de les disposicions nacionals aprovades d'acord amb la Directiva i adoptar totes les mesures necessàries per garantir-ne l'execució. Aquestes sancions han de ser efectives, proporcionades i dissuasives, i concretar-se sobre la base del volum de negoci de l'empresa.

La Directiva ha de ser complementària, en certa manera, a la [Directiva \(UE\) 2022/2464, del Parlament Europeu i del Consell de 14 de desembre de 2022, pel que fa a la presentació d'informació sobre sostenibilitat per part de les empreses](#). El seu propòsit principal és millorar la informació en matèria de sostenibilitat amb el mínim de cost possible, a fi de treure el màxim profit del potencial del mercat únic europeu per contribuir a la transició cap a un sistema econòmic i financer plenament sostenible i integrador.

Pròxims passos (en data d'abril de 2024)

Una vegada aprovada formalment pel Consell, signada pels colegisladors i publicada al Diari Oficial de la UE, entrarà en vigor vint dies després. Els Estats membres tindran dos anys per incorporar les noves normes a les seves legislacions nacionals.

La nova normativa —excepte les obligacions de comunicació— s'aplicarà gradualment a les empreses de la UE i a les de fora que aconseguixin els llindars de facturació indicats:

- ✓ A partir de 2027, per a les empreses amb més de 5.000 empleats i un volum de negoci mundial superior a 1.500 milions d'euros.
- ✓ A partir de 2028, per a les empreses amb més de 3.000 empleats i un volum de negoci global de 900 milions d'euros o més.
- ✓ A partir de 2029, per a la resta de les empreses, incloent-hi aquelles amb més de 1.000 empleats i un volum mundial de negoci superior a 450 milions d'euros.

El text aprovat fins al tancament de la publicació (abril de 2024) és una versió afeblida de la proposta inicial. Segons [European Coalition for Corporate Justice](#), la versió final exclou el 70% de les empreses obligades inicialment. En efecte, la proposta inicial de Directiva s'ha enfrontat amb molts obstacles i interessos, fins al punt de comprometre a la baixa la responsabilitat en la cadena d'activitats i l'abast normatiu.

Per superar les febleses de la Directiva, es compta encara, com a última esperança, amb la transposició de la Directiva a les lleis estatals. En aquestes **s'hauran de garantir instruments pràctics i eficaços per a les empreses i les autoritats encarregades de fer complir la normativa**, si realment hi ha voluntat política per prevenir danys i protegir les persones i la Terra.

Avantprojecte de llei de protecció dels Drets Humans, de la sostenibilitat i sobre la diligència deguda en les activitats empresarials

En l'informe "[La responsabilidad social corporativa en las memorias anuales de las empresas del IBEX 35](#)", s'assenyala que, de les 14 empreses pertanyents a l'IBEX 35 analitzades aquest any, **únicament 5 van aportar informació sobre els impactes als DH detectats en la seva activitat empresarial.**

Per la seva banda, el Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de Nacions Unides va mostrar preocupació el 2018 pel buit legislatiu existent en l'ordenament jurídic espanyol en matèria d'empreses i DH, per la qual cosa va recomanar a Espanya que:

- Enforteixi el marc normatiu aplicable per assegurar la responsabilitat legal de les empreses respecte de les violacions dels drets econòmics, socials i culturals comeses directament per aquestes o resultants d'activitats de les seves filials a l'estranger.
- Reforci els mecanismes existents per investigar les denúncies presentades contra les empreses i adopti mesures efectives per garantir l'accés a recursos efectius per part de les víctimes, així com a les reparacions o compensacions corresponents.¹⁵

En efecte, a Espanya està en marxa des de 2022 **l'elaboració de l'Avantprojecte de llei de protecció dels Drets Humans, de la sostenibilitat i sobre la diligència deguda en les activitats empresarials**, encara que de moment no s'ha publicat el text de la norma definitiva, l'esborrany recull els àmbits materials següents, que constitueixen el seu objecte:

- Les obligacions de diligència deguda que incumbeixen les empreses en relació amb els efectes adversos, reals i potencials, sobre els DH, el treball decent i el medi ambient de les seves activitats, de les activitats de les seves filials i de les que es realitzin al llarg de la seva cadena de valor.
- Les mesures de foment del comportament empresarial responsable amb els DH, el medi ambient i el canvi climàtic.
- La responsabilitat jurídica, civil i administrativa derivada de l'incompliment de les normes de diligència deguda contingudes en aquesta llei.

¹⁵ Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals. Observacions finals sobre el sisè informe periòdic d'Espanya (Adoptades pel Comitè en el seu seixanta-tresè període de sessions 12 - 29 de març 2018), UN Doc. E/C.12/ESP/CO/6, 25 d'abril de 2018, paràgraf 9.

- Les garanties de l'accés a la justícia per a les persones i grups afectats pels efectes adversos sobre els DH, el treball decent i el medi ambient derivats de les seves activitats, de la de les filials i de les que es realitzin al llarg de la seva cadena de valor a escala global.

En relació amb aquest avantprojecte, s'ha dut a terme una consulta pública amb organitzacions de la societat civil, persones físiques, empreses, partits polítics, sindicats, organitzacions empresarials i corporacions de dret públic. **Més del 58% de les aportacions van ser formulades per organitzacions de la societat civil.**

A grans trets, les demandes es refereixen a: **la necessitat d'adoptar un marc jurídic que respongui a l'obligació assumida per l'Estat en matèria de diligència deguda empresarial**, centrat en mesures de prevenció, evitació i reparació de danys; la necessitat d'implementar un règim sancionador per respondre als incompliments; la distinció dels sectors d'alt risc, en funció del seu impacte i naturalesa; la garantia que les víctimes puguin accedir a l'assistència jurídica gratuïta; la creació d'una autoritat pública independent amb competències d'inspecció i sanció.¹⁶

Àmbit català

Proposició de Llei de Creació del Centre Català d'Empresa i Drets Humans

Catalunya compta amb el grup català d'empreses i DH, creat el 2014 a l'empara de la [Llei catalana de cooperació](#) i la [Llei de l'acció i el servei exterior](#). Formen part d'aquest grup 22 entitats, aglutinades en dues plataformes (Lafede.cat i la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia) que treballen per la implementació d'un marc normatiu que acabi amb la impunitat de les empreses transnacionals les activitats de les quals solen generar greus vulneracions a DH en altres països diferents dels del seu origen, però no exclusivament.

Aquest grup ha impulsat l'elaboració de la [Proposició de Llei de creació del centre català d'empresa i Drets Humans](#), admesa a tràmit en el Parlament de Catalunya el 9 de febrer de 2022. El centre proposat es tracta d'un organisme públic, amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat d'obrar, que s'espera que actuï amb plena independència de les administracions públiques en l'exercici de les seves funcions.

En aquest sentit, en l'actual article 3 de la proposició de Llei, es preveu que el centre **s'ocupi de prevenir i alertar sobre casos concrets de vulneració dels DH que es produeixin a conseqüència de l'activitat exterior de les empreses que operen a Catalunya.**

¹⁶ La resta de les aportacions es poden consultar a l'"[Informe de anàlisis de la consulta pública sobre el anteproyecto de ley de los derechos humanos, de la sostenibilidad y sobre la diligencia debida en las actividades empresariales](#)".

En el seu mandat s'inclouen també tasques d'assessorament i foment del compliment de les obligacions en matèria de respecte als DH. Igualment, s'espera que se li atribueixin competències per investigar, inspeccionar i rebre queixes en les quals s'al·legui l'incompliment d'aquestes, així com vigilar i monitorar la implementació de les recomanacions formulades des del centre a les altres administracions competents.

La possible creació d'un centre d'empreses i DH com el català, especialment si acaba incloent-hi **la particularitat que pugui rebre queixes i actuar en conseqüència, comporta nombrosos avantatges**. Es tracta, en definitiva, d'un mecanisme d'avaluació de l'impacte sobre els DH, la pau i al medi ambient causat per les empreses que operen a Catalunya i l'exterior, de manera que aquestes empreses siguin finalment responsables dels seus actes, dins i fora del territori català.

Per tot això, **en cas d'aprovar-se la proposta, Catalunya seria pionera en la defensa dels DH a escala internacional**. Després de concloure el període d'audiències amb experts i expertes de la societat civil l'abril de 2023 i el període de presentació d'esmenes, i després d'haver estat aprovada la proposta per la Comissió d'Acció Exterior, Unió i Cooperació del Parlament, s'han dut a terme ponències per debatre-les.

Això no obstant, cal destacar que en el moment de l'edició d'aquesta publicació tot aquest procés s'ha aturat a causa de la convocatòria anticipada d'eleccions per al 12 de maig de 2024.¹⁷

És possible que la nostra lluita arribi allà, on la vida és més tranquil·la, que s'intercanviïn aquests sabers, perquè s'ha d'entendre que en altres parts estem sofrint la comoditat d'allà.

Milena Florez - Movimiento Ríos Vivos (Colombia)

¹⁷ Marco Aparicio i Alejandra Durán, *Catalunya Plural* (27.03.2024). "[La convocatòria d'eleccions no aturarà el Centre català d'Empresa i Drets Humans que necessitem](#)".

Quadre recopilatori d'instruments normatius

Normativa

Àmbit internacional

- [Principis Rectors de Nacions Unides sobre les empreses i els Drets Humans, 2011.](#)
- [Principis de contractació responsable. Integració de la gestió dels riscos relacionats amb els Drets Humans en les negociacions entre Estats i inversors. Orientació per als negociadors, 2015.](#)
- [Declaració tripartida de principis sobre les empreses multinacionals i la política social de l'Organització Internacional per al Treball, 2022.](#)
- [Línies directrius de l'ocde per a empreses multinacionals sobre conducta empresarial responsable, 2023.](#)

Àmbit de la Unió Europea

- [Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, 2000.](#)
- [Directiva \(UE\) sobre diligència deguda de les empreses en matèria de sostenibilitat, text aprovat pel Parlament Europeu el 24 d'abril de 2024, pendent de ratificació pel Consell Europeu a celebrar-se el 23 de maig.](#)
- [Directiva \(UE\) 2022/2464, del Parlament Europeu i del Consell de 14 de desembre de 2022, pel que fa a la presentació d'informació sobre sostenibilitat per part de les empreses, 2022.](#)
- [Pla d'Acció de la UE per als Drets Humans i la Democràcia 2020-2024, 2020.](#)

Àmbit espanyol

- [Avantprojecte de llei de protecció dels Drets Humans, de la sostenibilitat i sobre la diligència deguda en les activitats empresarials, 2022.](#)

Àmbit català

- [Proposició de llei de creació del centre català d'empresa i drets humans, 2021.](#)

Jurisprudència

Tribunal Europeu de Drets Humans

- [TEDH, X and Y v. the Netherlands, n° 8978/80, Judgment of 26 March 1985.](#)
- [TEDH, Fadeyeva v. the Russian Federation, n° 55273/00, Judgment of 9 June 2005.](#)
- [TEDH, Moldovan and Others v. Romania, n° 41138/98 and 64320/01, Judgment n° 2 of 12 July 2005.](#)

Corte Interamericana de Drets Humans

- [CIDH. Comunidades cautivas: situación del pueblo indígena guaraní y formas contemporáneas de esclavitud en el Chaco de Bolivia, OEA/Ser.L/V/II. Doc. 58, 24 de diciembre de 2009.](#)
- [Corte IDH. Caso Trabajadores de la hacienda Brasil Verde vs. Brasil. Excepciones preliminares, fondo, reparaciones y costas. Sentencia de 20 de octubre de 2016. Serie C N.º 318.](#)

solidaridad para la transformación social

Red de solidaridad para la transformación social -Reds- és una plataforma multidisciplinar que promou i incideix en processos de transformació social per tal d'enfortir una cultura inclusiva, la justícia global i el benestar comú. Reds va néixer a Barcelona l'any 1999.

Treballem en iniciatives de **sensibilització i pedagogia social, incidència política, cooperació internacional, formació i investigació** a través del treball en xarxa i la col·laboració amb altres col·lectius i organitzacions.

Reds- Red de solidaridad para la transformación social

Pere Vergés, 1, 08020 Barcelona

Teléfono: 697-392-041 / Mail: reds@reds.org

www.reds.org

@reds_transforma